

Sprawa Komendy - odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie

Hanna Puchała - PRAWO KARNE PRAWO CYWILNE WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI
OPINIE

Data dodania: 05.03.2021

Czytaj więcej na Prawo.pl:

<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/odszkodowanie-za-niesluszne-skazanie-tymczasowe-aresztowanie-lub,506845.html>

W polskim piśmiennictwie prawniczym szeroko komentowany jest wyrok Sądu Okręgowego w Opolu, który przyznał 12 mln zł zadośćuczynienia oraz 811 tys. 533 zł odszkodowania dla Tomasza Komendy za 18 lat niesłusznego pozbawienia wolności. Na jakiej podstawie Tomasz Komenda uzyskał odszkodowanie i zadośćuczynienie - analizuje Hanna Puchała z GSW LEGAL.

Czytaj: Prawie 13 mln zł dla Tomasza Komendy za pomyłkę sądową>>

Odpowiedź na to pytanie znajdziemy w rozdziale 58 Ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego („k.p.k.”), który wprowadził specyficzną konstrukcję dochodzenia roszczeń, mających charakter cywilny dochodzonych ze względu na źródło powstania roszczenia według zasad określonych w procedurze karnej. Zgodnie z art. 558 k.p.k. przepisy kodeksu postępowania cywilnego stosują się wyłącznie w kwestiach nieregulowanych w tym rozdziale.

Opisywane postępowanie jest uprawnieniem osoby faktycznie pozbawionej wolności w wyniku niesłusznego skazania na karę pozbawienia wolności lub niesłusznego zastosowania wobec niej środka zabezpieczającego – tymczasowego aresztowania, albo środka przymusu jakim jest zatrzymanie. Daje ono możliwość uzyskania odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Źródłem powstania roszczenia są błędy wymiaru sprawiedliwości wymienione w art. 552 § 1 k.p.k., takie jak: niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie. Konieczność ich rozróżnienia jest wskazana, bowiem każda z podstaw może wystąpić na innym etapie postępowania karnego, od zatrzymania na etapie jeszcze przed wszczęciem postępowania przygotowawczego po niesłuszne skazanie w sytuacji uprawomocnienia się wyroku skazującego.

Zobacz procedury w LEX:

Żądanie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie >

Żądanie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie >

W związku, z tym **art. 552 k.p.k. sankcjonuje warunki odpowiedzialności Skarbu Państwa** względem oskarżonego/podejrzanego/zatrzymanego z powodu niesłusznego wykonania kary lub zastosowania środka zabezpieczającego. **Odpowiedzialność ma charakter odpowiedzialności na zasadzie ryzyka wystarczającą podstawą do żądania odszkodowania jest stwierdzenie zaistnienia faktu będącego podstawą roszczenia odszkodowawczego bez potrzeby udowodnienia winy władzy publicznej** (art. 552 KPK, Komentarz, red. Sakowicz, wyd. 9 Boratyńska Czarnewicz i T. Grzegorzczak, KPK. Komentarz, 2014, s. 1314).

Przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa to:

Wykonanie kary lub środka zabezpieczającego w całości lub w części;

Zaskarżenie orzeczenia np. kasacja lub skarga nadzwyczajna;

Rozpoznanie orzeczenia i uchylenie podstawy np. wyrok uniewinniający;

Związek przyczynowo – skutkowy między wyrządzoną krzywdą, a działaniem organów państwowych. Związek ten wyraża się w tym, że bez danego zdarzenia szkoda w ogóle nie wystąpiłaby. Pozytywna odpowiedź na tak zadane pytanie pozwala na dalsze wnioskowanie, a mianowicie zbadanie, czy szkoda jest normalnym następstwem określonego zdarzenia (wyrok SN z 19.4.2017 r., V KK 34/17).

Zobacz procedurę w LEX: Żądanie odszkodowania za niesłuszne skazanie lub zastosowanie środka zabezpieczającego >

Właściwość sądu

Sądem właściwym funkcjonalnie do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia jest sąd okręgowy. Zróżnicowanie występuje we właściwości miejscowej, bowiem sądem właściwym do zgłoszenia żądania przez wnioskodawcę niesłusznie skazanego jest sąd okręgowy, w którego okręgu wydano orzeczenie w I instancji, natomiast w przypadku gdy odszkodowanie i zadośćuczynienie dotyczy niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania wówczas właściwym jest sąd okręgowy ze względu na miejsce, w którym nastąpiło zwolnienie tymczasowo aresztowanego lub zwolnienie zatrzymanego.

Podmioty występujące w postępowaniu

W świetle art. 554 § 2a k.p.k. stronami w postępowaniu są: wnioskodawca, prokurator oraz Skarb Państwa. Doktryna procesu karnego i orzecznictwo kładą duży nacisk na niewłaściwość posługiwania się określeniem „oskarżony”. Należy ściśle trzymać się przyjętej terminologii kodeksowej tj. pojęcia – wnioskodawca („dawny oskarżony”). Skarb Państwa w postępowaniu reprezentuje, w zależności od podstawy roszczenia:

- **prezes sądu, w którym wydano ostateczne orzeczenie kończące postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności karnej,**
- **prezes sądu I instancji, w którym wydano zmienione orzeczenie, organ, który dokonał zatrzymania (art. 554 § 2b k.p.k.).**

Ustawa wskazuje, że o terminie rozprawy zawiadamia się strony, ale nie reguluje kwestii uczestnictwa stron podczas rozprawy, dlatego stawiennictwo można uznać w niniejszym postępowaniu za uprawnienie stron, nie obowiązek.

„Dawny oskarżony”, który w wyniku wznowienia postępowania, kasacji lub skargi nadzwyczajnej został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, wraz z wystąpieniem ze stosownym pismem wszczynającym opisywane postępowanie (wnioskiem o żądanie orzeczenia o odszkodowaniu lub zadośćuczynieniu) staje się wnioskodawcą i na nim spoczywa ciężar dowodu.

Wysokość odszkodowania

Zgodnie z 552 § 1 k.p.k. odszkodowanie przysługuje za poniesioną szkodę majątkową - *damnum emergens*, oraz utracone korzyści – *lucrum cessans*, a także **zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem wnioskodawcy w całości lub w części kary, której nie powinien ponieść.**

Przy ustalaniu wysokości odszkodowania, sąd stosuje tzw. metodę dyferencyjną, polegającą na ustaleniu różnicy pomiędzy stanem majątkowym wnioskodawcy w momencie wyrządzenia szkody, a hipotetycznym stanem majątkowym, który wystąpiłby gdyby nie powstała szkoda.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, zasądając odszkodowanie z tytułu utraconych zarobków, wskazał, że sąd musi brać pod uwagę to ile wnioskodawca przeznaczyłby na swoje podstawowe potrzeby życiowe, gdyby przebywał na wolności i różnicę między tą kwotą, a kwotą uzyskanych dochodów może zasądzić tytułem odszkodowania z powodu utraconych zarobków (wyrok SA w Rzeszowie - II Wydział Karny z 2013-03-07, II AKa 15/13).

Czytaj w LEX: Wysokość zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie >

Zgodnie z art. 552 § 4 k.p.k. odszkodowanie i zadośćuczynienie powstaje również w wypadku niewątpliwie słusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania – **pod warunkiem, że środki te mają charakter izolacyjny.**

Wysokość zadośćuczynienia

W rozdziale 58 k.p.k. nie znajdziemy definicji zadośćuczynienia. Dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia niezbędne jest odniesienie się do przepisów prawa cywilnego, konkretnie do art. 445 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny („k.c.”). Zgodnie z art. 445 § 1 k.c. zadośćuczynienie powinno być „odpowiednie”, czyli takie które zrekompensuje zdarzenia związane z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem lub zatrzymaniem. Ustalenie jaka kwota zadośćuczynienia, w danych okolicznościach, jest odpowiednia należy do dyskrecjonalnej władzy sędziego. Nie istnieją ogólne kryteria czy wskaźniki dotyczące kwoty zadośćuczynienia. Ustalenie kwoty zadośćuczynienia ma ściśle indywidualny charakter, odzwierciedlający stopień dolegliwości dla danej jednostki.

Według Sądu Apelacyjnego w Warszawie zadośćuczynienie, wobec niewymierności szkody niemajątkowej, ma zrównoważyć negatywne przeżycia i jest swoistego rodzaju sankcją za naruszenie dóbr osobistych. Powinno mieć przede wszystkim charakter kompensacyjny, wobec czego jego wysokość z jednej strony musi przedstawiać wartość ekonomicznie odczuwalną, z drugiej strony powinno być utrzymane w rozsądnych granicach, nie może stanowić nieuzasadnionego wzbogacenia się osoby wnioskującej (wyrok SA w Warszawie z 11.6.2019 r., II AKa 34/19).

Przedawnienie żądania

Termin do złożenia żądania przez wnioskodawcę wynosi rok. Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia w przypadku skazania, jeśli chodzi o tymczasowe aresztowanie – od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, natomiast w przypadku zatrzymania – od daty zwolnienia. Jest to cywilnoprawny termin, wobec tego należy stosować przepisy prawa cywilnego ze wszystkimi konsekwencjami.

Czytaj w LEX: Przedawnienie roszczeń z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania >

Hanna Puchała - aplikant adwokacki w kancelarii GSW LEGAL Grabarek, Szalc i Wspólnicy Sp.k.